

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ
НОВОГО ТИПУ

Початок XXI століття – час визначення стратегічних орієнтирів, народження нової якості життя, нової інноваційної культури. Інноваційний процес, який проходить в нашій державі, повинен стати фундаментом реформи освіти. Цей процес повинен керуватися однією метою – підготовка вчителя нового типу. Шкільна практика показує, що останнім часом новий тип педагога – це вчитель-дослідник, вчитель-експериментатор, для якого характерна висока пошукова діяльність, здатність творчо підходити до педагогічної діяльності, уміння професійно розуміти популярні псевдоновації, здатність компетентно будувати гуманістичну навчальну стратегію.

Усе це зумовлює необхідність кардинальних змін в основних складових розвитку освіти, покликаної допомогти молодій людині опанувати життєву компетентність, засвоїти ситуацію соціальних і духовних змін. І тому не дивно, що сьогодні однією з найважливіших освітянських проблем є проблема розвитку творчого потенціалу педагога. Адже вчитель, здатний до творчої праці, професійного розвитку, до засвоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможний на ринку праці, може виховати громадян, які зможуть жити і продуктивно працювати в суспільстві, що стає все динамічнішим і складнішим.

Аналіз педагогічної діяльності вчителів загальноосвітніх шкіл, результати досліджень лабораторії педагогічних інновацій Інституту педагогіки АПН України дають підстави, щоб замислитись про вирішення проблеми підвищення педагогічної культури вчителів. Аналізуючи зрізи, бачимо, що майже третина вчителів має низький рівень професійної компетентності, більше половини – середній і лише 10-15% – високий, творчий. Такі пропорції, звичайно, відрізняються від фаху до фаху. Найнижчу професійну компетентність мають учителі праці, невисоку – вчителі образотворчого мистецтва, музики тощо [Сазоненко, 18]. Звідси випливає мета статті – визначити основні шляхи підготовки вчителя нового типу.

Найпершим етапом вирішення цієї проблеми є визначення причин зниження педагогічної культури вчителів. Це пов'язано, по-перше, зі зниженням престижу професії учителя в країні загалом, члени суспільства якої зорієнтовані на здобуття матеріальних благ. По-друге, соціальний статус учителя в суспільстві, як і заробітна плата, досить низький. По-третє, суперечності між творчим характером діяльності вчителя й масовим характером професії зумовлюють низький рівень підготовки вчителя у ВНЗ, адже, як свідчать соціологічні дослідження, в суспільстві 2-5%

1. *Національні цінності* – є значущими для одного народу, проте їх не завжди поділяють інші народи. Наприклад, почуття націоналізму зрозуміле і близьке лише поневоленим народам і чуже тим, які ніколи не втрачали своєї незалежності. До цієї групи цінностей належать такі поняття, як патріотизм, почуття національної гідності, історична пам'ять тощо.

2. *Громадянські цінності* – ґрунтуються на визнанні гідності людей і характерні для демократичних суспільств. Це, зокрема, права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону тощо.

3. *Сімейні цінності* – моральні основи життя сім'ї, стосунки поколінь, закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків та ін.

Моральні стосунки в сім'ї накладають відбиток на все життя людини, оскільки їх вплив пов'язаний, по-перше, із сильними переживаннями, по-друге, вони постійніші, по-третє, в них закладаються підвалини всіх моральних ставлень людини до суспільства, праці, інших людей.

Цінності особистого життя мають значення, насамперед, для самої людини, визначають риси її характеру, поведінку, стиль приватного життя та ін.

Зміст морального виховання учнів зумовлений потребами і вимогами суспільства до формування всебічно розвиненої особистості, рівнем його моральності. З огляду на ці чинники, завдання морального виховання в школі – формування національної свідомості й самосвідомості, прагнення жити в гармонії з природою, свідомої дисципліни, обов'язку та відповідальності, поваги до закону, до старших, до жінок.

Важливим у моральному вихованні є святкування дат народного календаря, знаменних свят та урочистостей, таких як: День Незалежності України (24 серпня), День Конституції України (28 червня), День Соборності України (22 січня), Свято Козацької Слави (2 - 5 серпня) та ін.

Питання морально-естетичного виховання особистості є актуальним для сучасного суспільства. Саме у формуванні молодих людей з необмеженими творчими потенціями, високим рівнем моральних принципів та розумово-вольовою активністю зацікавлена молода українська держава. Тому, визначаючи мету і завдання, зміст і методи морально-естетичного виховання школярів юнацького віку, ми спиралися, перш за все, на концептуальні положення програми національної освіти про місце гуманістичних цінностей людства у вихованні молодшої генерації.

творчих людей [Сазоненко, 15]. Щоб успішно вирішити цю проблему, уникнути поверхового копіювання форм і методів навчально-виховної роботи, необхідно підвищити професійну підготовку студентів педагогічних закладів, упровадити ідеї інтенсифікації навчання, підвищення психолого-педагогічної грамотності викладачів [Жижко, 92]. Проблеми інтенсифікації навчання та професійної підготовки присвячені праці В. Андрущенка, А. Мазаракі, Ю. Бабанського, М. Поташника, О. Біляєва, Д. Брунера, С. Гончаренка, В. Євдокимова, Л. Момот, В. Оніщука, В. Паламарчук, В. Лозової, М. Шута, Г. Костюка, Т. Жижко та інших. Але поява нових публікацій свідчить про актуальність і значущість цього питання.

Сучасний соціальний та економічний розвиток України потребує активних і творчих фахівців, які б мали ґрунтовну теоретичну і практичну підготовку з обраного фаху, могли б самостійно приймати рішення з професійної діяльності, створювати в майбутньому нові цінності. Нова генерація педагогічних кадрів має бути не лише сама готовою до педагогічної діяльності в нових соціально-економічних умовах, а й здатною готувати молодь до праці та життя в період утвердження української державності, відродження і примноження національно-духовних цінностей. Крім того, кожний фахівець, особливо молодий, має усвідомлювати, що з отриманням диплома про професійну освіту його навчання не закінчується. Він має бути готовим до безперервної самоосвіти, постійного оновлення своїх знань.

Ще одним із шляхів удосконалення професійної підготовки педагогів та студентів є, на нашу думку, самореалізація і самоактуалізація внутрішнього "Я" людини, творчого потенціалу, реалізації суб'єктивного ставлення до різних сфер об'єктивного світу, під час якого досягається поставлена мета [Назарук, 24]. Особливу роль тут відіграє контроль ефективності перебігу формування та самовдосконалення особистості педагога. Традиційний підхід до реалізації цієї функції через контроль та оцінку успішності не дає змоги цілком характеризувати рівень особистісного зростання фахівця, бо оцінюються переважно його знання, частково вміння та навички, практичне їх застосування. У зв'язку з цим можна говорити про критерії та показники особистості майбутнього педагога протягом професійного навчання. Контроль якості підготовки педагога, формування його як особистості має здійснюватися за такими показниками, які б відповідали психолого-педагогічній моделі сучасного педагога та могли б визначитися за допомогою системи психодіагностичних процедур [Мороз, 156].

Дослідження показали, що з якостей особистості вчителя учні найбільше цінують об'єктивність в оцінці їх знань (7,2), поважне ставлення до них (6,0) і терпіння (5,8). На рівні 4-5 балів учні оцінюють доброзичливість і такт, вимогливість, зацікавленість у їх успіхах. Низькі бали отримали такі якості учителя, як вміння привертати увагу до себе, висока ерудиція, хороші манери, зовнішній вигляд (3,0). Найвищу рангову

вагу в оцінці учнів мають такі професійно-педагогічні уміння вчителів: дотримання логічної послідовності у викладі матеріалу, що вивчається, викладання матеріалу зрозуміло, доступно (6,3); роз'яснення складних положень (5,7); виокремлення основних моментів (5,5) [Мороз, 154].

Усе вищезазначене зумовлює необхідність визначити сучасну психолого-педагогічну модель педагога з урахуванням його спеціальності й освітньо-кваліфікаційного рівня.

Модель передбачає цілу систему особистісних якостей, соціально-психологічних рис, педагогічних здібностей. Серед них такі:

1. Загальногромадянські риси: громадянська активність, суспільний інтерес, демократичний характер, національна самосвідомість, патріотизм і толерантність щодо інших народів і культур, соціальний оптимізм, відповідальність, працелюбність, опір окультурюванню – такі особистості характеризуються автономністю і впевненістю в собі, тому їх мислення і поведінка не піддаються соціальному і культурному впливу; співучасть в управлінській діяльності, співпраця з науковими інституціями міста.

2. Морально-педагогічні якості: принциповість і стійкість переконань, високий рівень загальної та психологічної культури, педагогічне спрямування наукової ерудиції, дисциплінованість і вимогливість, справедливість, об'єктивність, чесність і ясність у стосунках, гуманістичне налаштування на взаємини з дітьми, прийняття себе, інших і природи такими, якими вони є, безпосередність, простота і природність, глибокі міжособистісні стосунки.

3. Індивідуально-психологічні особливості: незалежність, філософське почуття гумору, здатність вселяти в людину впевненість, здатність знаходити стиль спілкування з кожною дитиною, ініціативність, спостережливість, організованість (уміння дотримуватися і підкорятися необхідному режиму, планувати свою діяльність, послідовність), наполегливість (уміння доводити розпочату справу до кінця, прояв сили волі), активність (уміння діяти енергійно, швидко приймати рішення), емоційна стійкість, витримка, саморегуляція, самостійність.

4. Психолого-педагогічні здібності: здатність бачити, чи розуміє учень досліджуваний матеріал, здатність самостійно підбирати навчальний матеріал, визначити оптимальні засоби й ефективні методи навчання, здатність правильно будувати урок, удосконалюючи свою викладацьку майстерність від заняття до заняття, здатність передавати свій досвід, учитися на прикладах інших вчителів, здатність бути прикладом і зразком для наслідування, ґрунтовні знання із загальноосвітніх і фахових дисциплін, уміння користуватися сучасною комп'ютерною технікою, готовність до самоосвіти, мати особливу стратегію сприйняття проблемних ситуацій і широкий спектр їх вирішень, педагогічні якості (педагогічна витримка, ява, інтуїція, такт).

Отже, основною метою освіти є досягнення того, щоб якомога більше особистостей залучити до освіти з метою опанування основних ідей, принципів, умінь. А це під силу творчому педагогові. Адже навколо

творчих учителів зростають творчі особистості. Такі вчителі вміють бути авторитетним зразком. Вони знають, як знайти проблему, закріпити інтерес до неї, дібрати оптимальні завдання для її вирішення і застосування. Вчитель має допомогти виробити компетентність як важливий засіб розуміння і здійснення змін. А це можливо за умови творчого ставлення педагога до педагогічної діяльності і постійного самовдосконалення.

Література:

1. Жижко Т. Інтенсифікація професійної підготовки студентів // Вища школа України. – 2004. – №1. – С. 92-96.
2. Лебедев В. Психология и управление. – М.: Агропромиздат, 1990. – 230 с.
3. Мороз О. Особистість майбутнього педагога // Наукові записки: Збірник наукових статей НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2001. – Вип. 41. – С. 156-159.
4. Назарук Н. До проблеми самоактуалізації та самореалізації особистості педагога // Директор школи. – 2006. – лип. (№ 27-28). – С. 24-26.
5. Сазоненко Г. Від пошуку “свого вчителя” до становлення висококомпетентного професіонала // Завуч. – 2005. – верес. (25). – С. 15-19.

Г.Б. Романовский, А.В. Волков,
В.А. Гудков,
г. Пенза

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ЭКОЛОГИИ ВОСПРОИЗВОДСТВА НАСЕЛЕНИЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Процент бесплодных пар с развитием технического оснащения человечества, как это ни странно, увеличивается. По оценкам ВОЗ, в развитых странах он достигает 20 %. Если в прошлом проблема бесплодия разрешалась достаточно быстро, это служило основанием для развода, то в современном обществе пары стремятся преодолеть её с помощью медицинского вмешательства. Одним из таких способов считается искусственное оплодотворение. Ещё 28 июля 1885 года Жозеф Жерар представил Парижскому медицинскому факультету диссертацию на тему «Вклад в историю искусственного оплодотворения», основанную на собственной практике (600 случаев внутрисемейного осеменения).

25 июля 1978 года в Англии родилась Луиза Браун – первый ребёнок (в России первый ребёнок, зачатый при помощи *in vitro*, родился в феврале 1986 года), зачатый без традиционного соития мужчины и женщины методом *in vitro* (FIVETE – fecondation *in vitro* et transfert embryonnaire). В настоящее время число подобным способом зачатых и рождённых идёт на десятки тысяч. Однако при распространённости такой практики степень значимости этических проблем при данной методике отнюдь не уменьшается. Суть их такова: Допустимо ли разрешать такую методику серьёзного вмешательства, влияющего на здоровье женщины? Соотносимо

ли причинение вреда здоровью с ожидаемым результатом? Не будет ли убийством уничтожение «лишних» эмбрионов, возникающих при искусственном оплодотворении? Что делать с «лишними» эмбрионами? Могут ли они быть объектом промышленного производства и купли-продажи?

В Основах законодательства Российской Федерации об охране здоровья граждан, как о гарантии недопустимости злоупотребления в области искусственного размножения говорится, что незаконное проведение искусственного оплодотворения и имплантации эмбриона влечет за собой уголовную ответственность, установленную законодательством Российской Федерации. Однако данная норма носит декларативный характер, какой-либо специальной ответственности в Уголовном кодексе РФ нет, в отличие, например, от Уголовного кодекса Франции, в котором есть специальный отдел III Книги Пятой – «О защите человеческого эмбриона». Статьи, устанавливающие ответственность, можно условно разделить на несколько групп.

Первая группа составов направлена на недопущение вовлечения эмбрионов в коммерческий оборот. Так, приобретение человеческих эмбрионов на условиях оплаты в какой бы то ни было форме наказывается семью годами тюремного заключения и штрафом в размере 700 000 франков. Наказуемы также посредничество в торговле эмбрионами, осуществление зачатия *in vitro* человеческих эмбрионов в промышленных или коммерческих целях (статья 511-17), в исследовательских или экспериментаторских целях (статья 511-18)

Вторая группа защищает отношения, связанные с соблюдением законодательно установленной процедуры искусственного оплодотворения. В этой группе наказуемыми будут изучение эмбриона или экспериментирование над ним в нарушение Кодекса законов о здравоохранении (статья 511-19), осуществление действий по медицинской помощи без получения соответствующего разрешения (статья 511-22), осуществление пересадки эмбриона без выяснения результатов тестов, требуемых для выявления инфекционных заболеваний (статья 511-25) и т.д.

Третья группа защищает права участников донорской программы. В этом случае уголовная ответственность будет наступать за сбор или изъятие гамет живого человека без его письменного согласия (статья 511-6), разглашение охраняемой законом информации (о донорах и реципиентах гамет – статья 511-10; о донорах и реципиентах эмбриона – статья 511-23).

Следует отметить, что приведённая группа проблем носит общий характер. Однако серьёзного исследования требуют и такие вопросы, как регулирование иных вспомогательных репродуктивных технологий, гражданско-правовой ответственности персонала перед лицами, обращающимися за помощью, селективный аборт и многое другое.